

Դ Ի Լ Ի Զ Ա Ն

ՋՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ

Ջուխտակ վանք հուշարձանախումբը տեղավորված է Դիլիջան քաղաքից 3 կմ հյուսիս-արևմուտք, անտառապատ լեռնալանջին, Թթու ջուր աղբյուրից փոքր-ինչ վերև, Բաղկացած է երկու առանձին կանգնած եկեղեցիներից և շուրջը տարածվող գերեզմանոցից, Հուշարձանախմբի Ջուխտակ վանք անվանումը ժողովրդական է, մատենագրական աղբյուրներում վանական կենտրոնի մասին տեղեկություններ չկան: Հուշարձանների պատերին փորագրված արձանագրություններում ավանդված է մենաստանի պատմական անվանումը՝ մի դեպքում Պետրոսի վանք, մի ակբնագրում՝ Գիշերավանք:

ա. Աստվածածին եկեղեցին վանքի արևմտյան շինությունն է, կառուցված վանքի առաջնորդ Հայրապետի ջանքերով՝ 1201 թ.: Եկեղեցին դրսից և ներսից քառակուսի հատակաձևով, անսյուն անգմբեթ, թաղակապ, երկթեք տանիքով, փոքր չափերի (8,6 x 6,4 մ) շենք է, շարված սրբատաշ դեղնավուն քարերով: Միակ մուտքը արևմտյան պատից է, որի կիսակլոր ճակատակալի վրա պահպանվել է հուշարձանի շինարարական արձանագրությունը՝ մասամբ հողմահարված և եղծված: Եկեղեցու պատերի վրա ներսում և դրսում փորագրված են նաև մի քանի նվիրատվական արձանագրություններ:

բ. Ս. Գրիգոր եկեղեցին գտնվում է նախորդից մի քանի մետր արևելք, փոքր-ինչ ներքև, Կենտրոնագմբեթ շենք է, որմնամուկների վրա հենվող չորս կամարներով, առանց սյուների, միջին մեծությամբ (9,7 x 7, 5 մ), կառուցված գորշավուն, համակ սրբատաշ քարերով: Հուշարձանի ավանդատները ձևավորված են նրբաքանդակ դարդերով, որոնք աչքի են ընկնում իրենց ճաշակով և կատարման վարպետությամբ: Եկեղեցին շինարարական արձանագրության չունի, դրսի և ներսի սրբատաշ պատերի վրա փորագրված են մի քանի նվիրագրեր: Աստվածածին եկեղեցու արևմտյան բարավորին փորագրված շինարարական բնագրից կարելի է կոահել, որ ս. Գրիգոր եկեղեցին արդեն գոյություն ուներ, երբ Պետրոսի վանքի առաջնորդ Հայրապետը 1201 թ. կառուցում էր Աստվածածինը:

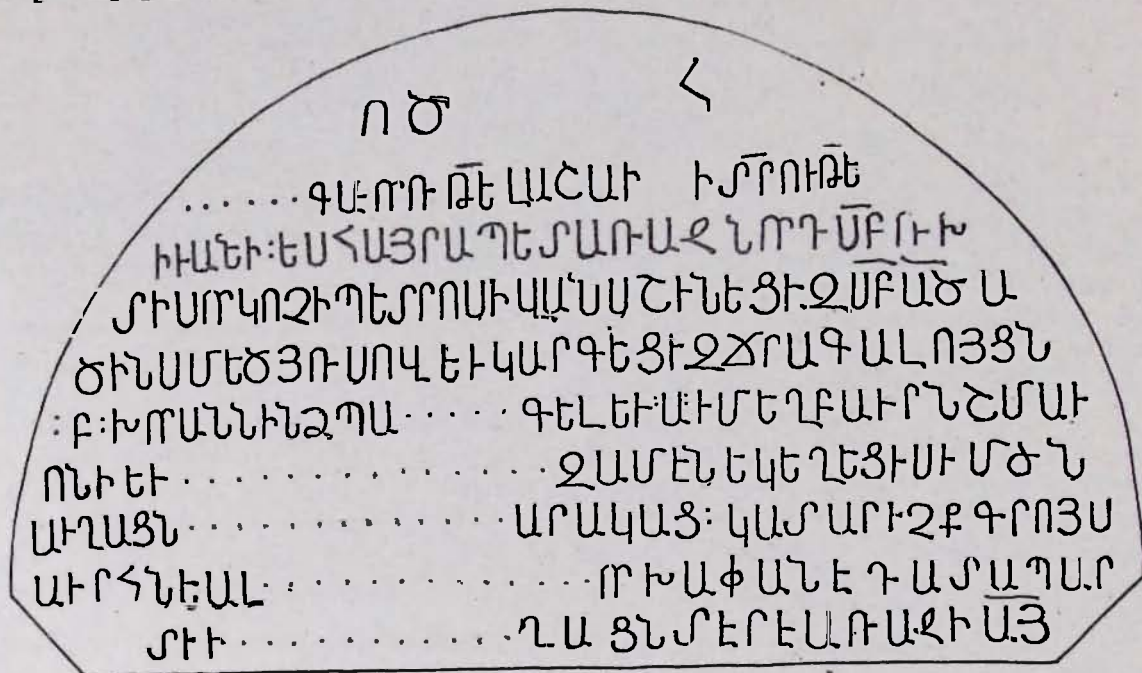
2. ՋՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. արաաքուռա, արևելյան պատի հարավային ծայրին, կիսաեղծ, 6 տող.

ՅԱՆՈՒՆԱՅԱՅՍՄԵՐԳԻՐԷՇԵՐԱՇԱՀԻՆՈՐԳՆԵՑԻ
ԶԱԶՈՑԿՐԱՅ ՎԱՆԱՅ ԱԾ
ԱԾՆԻՆ ՎՄԻՄ ՐԱՊԵՄԻ
Ն ԵԻՆԱԵՄ:Բ:ԺԱ ՅԱՅՍՎԱԱ
ՑՍՀՆԵԼԶԱՆ:ՅԺԸ:ՀԱՅԱՊԵՐԱՅՆԵԸՆԴՅՈՒԴԱ
Ի ԵՂԻՑԻՆԲ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՅ, ԱՅՍ ՄԵՐ ԳԻՐ
Է ՇԵՐԱՆՇԱՀԻ, ՈՐ ԳՆԵՑԻ
|ԶԱՐԶՈՑ ԿՐԱՅ . . . ԵԻ
ԵՑՈՒ՝ ՎԱՆԱՅ ԱԾ|ԱԾՆԻՆ,
Վ|ԱՊԵՐԱ՝ ԻՄ . . . ԶԱՅՐԱ
ՊԵՑԻՆ ԵԻ ՆԱ ԵՑ:Բ: ԺԱՄ
. ՐԱՎ՝ ՅԱՅՍ
ՎԱՆԱՅ ՎԱՆԵԼ ԶԱՆԱ,
:ՅԺԸ: ՀԱՅՐԱՊԵՐԱՅՆ ԵԻ ԸՆԳ
ՅՈՒԳԱԻ ԵՂԻՑԻ: ԱՄԷՆ:

Գիտելիք. Բնագրի միջամասը խիստ հողմահարվել է և դժվար է վերականգնել: Նվիրագիրը ժամանակամերձ է եկեղեցու կառուցմանը, քանի որ ալտոնդ հիշատակված է վանքի առաջնորդ և Աստվածածին եկեղեցին կառուցող Հայրապետը: Ինչպես նշում է անեծքի ձևակերպումից, նվիրատու Շերանշահը գնել և վանքին է նվիրել ինչ-որ հողատարածություն կամ ալդի, որի անունը չի որոշվում:

1. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. արաաքուսո, արևմայան մուռքի ճակատակալ քարի վրա, կիսանդժ. 10 տող.

ՈՇ ԹՈՒԻՆ, ՀԱՅՈՑ (1201), Ի ԹԱԳԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ ԼԱՇԱԻ, Ի ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԻԻԱՆԵԻ, ԵՍ՝ ՀԱՅՐԱՊԵՏ, ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄԲ ՈՒԽՏԻՍ, ՈՐ ԿՈՁԻ ՊԵՏՐՈՍԻ ՎԱՆՍ, ՇԻՆԵՑԻ ՉՄԲ ԱՍՏՎԱԾԻՆ ՄԵԾ ՅՈՒՍՈՎ, ԵՒ ԿԱՐԳԵՑԻ ԶՃՐԱԳԱԼՈՅՑՆ՝ Բ: ԼՈՐԱՆՆ ԻՆՉ ՊԱՏԱՐԱԳԵԼ, ԵՒ :Ա: ԻՄ ԵՂԲԱԻՐՆ՝ ՇՄԱԿՈՆԻ ԵՒ ՉԱՄԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՍ ԻՄ ԾՆԱԿԱՅՆ ԵՒ ԶԱՅԼՆ՝ ՀԱՄԲԱՐԱԿԱՅ: ԿԱՏԱՐԻԶՔ ԳՐՈՅՍ ԱԻՐՀՆԵԱԼ ԵՂԻՑԻՆ: ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ, ԴԱՏԱՊԱՐՏԻ Ի ՏԷ ԵՒ ՄԵՐ ՄԵՂԱՅՆ ՏԷՐ Է ԱՌԱՋԻ ԱՅ:

Հրատ. Բարխուդարյանց, 381
Լուսանկ. 1

Գիտելիք. Բնագրի ՈՇ (1201թ) թվագիրը համապատասխանում է նրանում հիշված Վրաց թագավոր Գևորգի Լաշալի և Զաքարյան Իվանի իշխանության ժամանակներին: Հայտնի է, որ Թամար թագուհու որդի Գևորգի Լաշան թագուհու կենդանության ժամանակ էլ հիշատակվում էր իբրև Վրաստանի թագավոր և քանիցս ալդ ձևով վկայված է հալ վիմագրության մեջ: Այսպես, Հոռոմայր վանքի վերևի եկեղեցու ՈՇԵ (1206 թ.) թվականի շինարարական արձանագրության մեջ հիշատակվում է, ի թագաւորութեան Լաշայի, յամիրապասալարութեան Զաքարէի եւ որդւոյ իւրոյ Շահնշահի...: 2-րդ տողում ի թագաւորութեան Լաշայի, ի տէրութեան Իւանի Բարխուդարյանցը վերծանել է. ամիրութեան Լաշայի, ի տէրութեան... Խանին, որ ականք վրիպում է և անիմաստ. նույն ձևով է բնագիրը իր գրքովում հրատարակել է Ի. Էլլարյանը: 7-րդ տողում Շահնշահի եւ բառերից հետո 7—8-րդ տողում հղծված և դժվար է վերականգնվում: 8-րդ տողում իմ ծնաւդացն-ից հետո 6—7 տառանեղ քալքալված է, հետևելով Կոշի նույն ժամանակների մի բնագրին, ալդ մասում վերականգնում ենք՝ իւ զայլն համբ՝ արակաց:

3. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. արտաքուստ, արևելյան պատին, լուսամուտից ներքև, աջ կողմը լրիվ եղծված, 8 տող.

ԿԱԿԱՆ ԱՅ ԱՅՍՄԵՐԳԻՐԸ . . . ԴԱԻԹ	ԿԱՄԱԻՆ ԱՅ, ԱՅՍ ՄԵՐ ԳԻՐ Է . . . ԴԱԻԹԻ
Ի ԵՒ ԱՇՈՏՈՅ	ԵՒ ԱՇՈՏՈՅ ԶՈՒ
ԶՈՒ-ԶԱՅՆԳԻ	ԶԱՅՆ ԳԻ ԱՌԱՋՆՈՐԳ
ԱՌԱՋՆՈՐԳ	 Ս. ԺԱՄ ԻՐ ՄԻ : ՈՎ, ԶԱՅՍ
ԱՅԱԻԻՐԿ	 Յ ԺԸ, ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅ
ՈՎ ԶԱՅՍ 3	 ՄԵՂԱՅՆ ՏՐ Է :
ՁԸՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅ	
ՄԵՂԱՅՆ ՏՐԷ	

Գիտելիք. Արձանագրության առղավերջերը լրիվին եղծվել, չեն կարդացվում: Պահպանված առաջարքից հասկացվում է, որ նվիրատուներ Դավիթը և Աշոտը ինչ-որ հանդամաս կամ ալգի (Զուղալն) են նվիրել վանքին և դրա դիմաց պատարագածամ ստացել:

4. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. արտաքուստ, արևելյան պատի հյուսիսային ծայրին, սկիզբը եղված, 5 տող.

. ՄԻ Զ . . . ԾՈՎԻՆ	 ՏՎԻ Զ . . . ԾՈՎԻՆ . . .
. ՆԻՍ Ի ՀՈԳՈՅ	 ՆԻՍ Ի ՀՈԳՈՅ . . . ԳԱ . . .
. ԳԱ . . . ԴԱԻՆԻՆ	 Ի ՏԱԻՆԻՆ . . . : ՈՎ, ՀԱՆԵԼ, ԶԱՆԱ
. ՆԵԼ ԶԱՆԱ : ՅԺԸ :	 : ՅԺԸ : ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ ՆՁՈՎԱԾ Է . . .
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ ՆՁՈՎԱԾԷ	

5. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. ներքուստ, հարավային ավանդատան մուտքի ճակատին, 4 տող.

ՅԱՅՍՄԽՈՒՄԱՆԻ : Ա : ԶԱԻՄԱԻՆԻ	ՅԱՅՍՄ ԽՈՐԱՆԻ : Ա : ԺԱՄ Ի ՏԱԻՆԻ
ՄԲ ՍԱԳԻՆ ՍԱԳԻՄԱՍՅԵՆ	ՄԲ ՍԱԳԻՍԻՆ ՍԱԳԻՄԻ ԱՐԱՍՑԵՆ,
ԶԻՆՈՒԱԴԵԱԲԲՇԻՆԵՑԱԻՍ	ԶԻ ՆՈՐԱ ՍՐԴԵԱՄԲԲ ՇԻՆԵՑԱԻ ԽՈՐ
ՈՒՍ ՈՎ ԶԱԿՆ ԽԱՓԱ ԷԴԱՅԻՄԷ	ՐԱՆՍ : ՈՎ ԶԺԱՄՆ ԽԱՓԱՆԷ, ԴԱՏԻ
	Ի ՏԷ :
	Հրատ. Орбели, ИТ, 481.

6. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. ներքուստ, հյուսիսային ավանդատան մուտքի ճակատին, 5 տող.

Ի ՌՎ ՈՃՉ ԵՍՄԱՅՐԱՑԵԱԼՍ	Ի ԹՎԻՆ՝ ՈՇՁ (1207). ԵՍՄԱՅՐԱՑԵԱԼՍ
ՇԻՆԵՑԻ ԶԽՈՐԱՆՍ Ի ՀԱԼԱԼ ԱՐԴԵԱՆՑ	ՇԻՆԵՑԻ ԶԽՈՐԱՆՍ Ի ՀԱԼԱԼ ԱՐԴԵԱՆՑ
ՆՅԻՄՈՅ ԵԻԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՍՈՐԱ	ԻՄՈՅ, ԵԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՍՈՐԱ ԵՏՈՒՆ Ի
ԵՏՈՒՆԻ ՍԱՐԴԵՄՆՄԻԱԻՐՁԱԸ ՄԻ	ՏԱՐՈՒՄՆ ՄԻ ԱՌ ԺԱՄ ՏՐԵԱՌՆԸՆԳԱ
ԸՆԴԱՌԱՋԻՆ ՈՒՄԱՓԱՆԷԴԱՅԻՄԷ	ՌԱՅԻՆ : ՈՐ ԽԱՓԱՆԷ, ԴԱՏԻ Ի ՏԷ :
	Հրատ. Орбели, ИТ, 481.

Գիտելիք. Նույն բովանդակության այս բնագրերը ցույց են տալիս, որ միջնադարում նվիրա-
տունները կարող էին իրենց ընծաները ձևակերպել իբրև արդեն կառուցված շենքերի առանձին հատ-
վածների գնում: Տվյալ դեպքում Սարգիսը և Մայրաքյալը վճարել են Աստվածածին եկեղեցու հա-
րավախն և հյուսիսային ավանդատների մոսափոր արժեքները, այդ գործարքը ձևակերպելով իբրև
Հինադարության նպաստավորում: Հավանաբար երկու դեպքում էլ նվիրատվությունը և այդ մասին
արձանագրելը տեղի է ունեցել եկեղեցու կառուցումն ավարտելուց հետո. ըստ որում եկեղեցին
սկսվել է 1201թ. իսկ Մայրաքյալի նվիրագրերը փորագրվել՝ 1207թ.: Իրողությունը առաջինը մատ-
նացույց է արել Հ. Օրբելին՝ «Անիի արձանագրություններում երկու տերմինների մասին» արժե-
քավոր ուսումնասիրության մեջ (1921թ.):

7. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. ներքուստ, հարավային պատին,
3 տող.

ՅԱԻՈՒՐ ՏԱԻՆԻ ՎԱՐԱԳԱԽԱ
ԶԻՆ: Ա: ԶԱՄ ՄԻԻԹԱՐԱ ԱՌԵՆ
ՈՎ ԽԱՓԱՆԷ ԴԱՏԻ ՏԷ

ՅԱԻՈՒՐ ՏԱԻՆԻ ՎԱՐԱԳԱ. ԽԱՉԻՆ : Ա:
ԺԱՄ ՄԻԻԹԱՐԱ. ԱՌԵՆ: ՈՎ. ԽԱՓԱՆԷ,
ԴԱՏԻ ԻՂ ՏԷ:

8. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ. արտաքուստ, արևմտյան լուսամու-
տի պսակի վրա, 1 տող.

ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴ ՊԵՏ ՅԱՂԱԻԴՍ ՅԻՇԵՅԷՔ

ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴՊԵՏ ՅԱՂԱԻԹՍ ՅԻՇԵՅԷՔ:

Գիտելիք. Անտարակույտ հուշարձանը կառուցող ճարտարապետ-վարպետի հիշատակագրու-
թյունն է: Ինչպես ակնհայտ է եկեղեցու արևմտյան մուտքի բարավորի արձանագրությունից, հու-
շարձանը կառուցել է վանքի վանահայր Հայրապետը՝ 1201 թ.: Այս բնագիրը վկայում է, որ շենքի
շինարար ճարտարապետը եղել է վարպետ Սարգիսը: Առկա տվյալներով դժվար է որոշել, թե
Սարգիսը ի՞նչ մասնակցություն է ունեցել հուշարձանախմբի մյուս եկեղեցու՝ «. Գրիգոր շինու-
թյանը. ոտկայն վերջինս իր ճարտարապետական ձեռքով ու հորինվածքով շատ քիչ ընդհանրու-
թյուն ունի Սարգսի կառուցած Աստվածածին թաղակապ սաղաշեն եկեղեցու հետ:

9. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ. հարավ. պատին, երեք քարերի վրա
7 տող.

ՅԱՆՈՒՆԱՅԱՅԱ	ՄԵՐԳԻՐԷ ՉԱԳԵ	ՑԻԱՏ ԱՇԱՏԻԵԻ
ԽԱԻԲԻՆՏՎԱԲԶ	ՊԱՂԻՆԱՅԳԻ	ՆԻԳԻՇԵՐԱՎԱՆԻՑ
ՍԲ ԳՐԻԳՈՐԻՍՅԱ	ԴԱՆՈՐԴՈՒԹԵՆ	ԱՐԱՏԱԵԻԱՅԱԻ
ԱՄԱՆԱՅՍԵԻՏԿԱ	ԲՊԱՏԱՎԳԻՏԱ	ԻՆԻՍԲԳՐԻԳՈՐԻԱՄ
ԻԲԻՆԵԷԱ:ԱՏԱՇ	ԿԻՆՈԿՄԶՈՅ	ԱՅԳԻՆՅԱՅՍԵԿԵՂ
ԵՅԵՍՏԱՆԵ:ՅԺԸ:	ՏԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ	ԱՆԻԾԱԾԷՄ.....Ն
ԽԱՓԱՆԷԻԱ ՏԻ	ՏԵՆԷ:	

ՅԱՆՈՒՆ ԱՅ, ԱՅՍ ՄԵՐ ԳԻՐ Է ԶԱԳԵՑԻ ԱՒՏԱՐՇԱՀԻՆ ԵՒ ԽԱՐԻԲԻՆ, ՏՎԱՔ ԶՊ
 . . ՊԱՂԻՆ ԱՅԳԻՆ Ի ԳԻՇԵՐԱՎԱՆԻՑԻ ՄԲ ԳՐԻԳՈՐԻՍ, ՅԱՌԱՋՆՈՐԳՈՒԹԵՆ ԱԲՐԱ-
 ՀԱՄԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՄԻՍԱԲԱՆԱՅՍ: ԵՒ ՏՎԱՔ :Բ: ՊԱՏԱՐԱԳ Ի ՏԱԻՆԻ ՄԲ ԳՐԻԳՈՐԻ :Ա:
 ԽԱՐԻԲԻՆ, ԵՒ :Ա: ԱՒՏԱՐՇԱՀԻՆ: ՈՎ ՈՐ (Ժ) ԶԱՅՄ՝ ԱՅԳԻՆ ՅԱՅՍ ԵԿԵՂԵՑԷՍ
 ՀԱՆԷ, :ՅԺԲ: ՀԱՅՐԱՊԵՏԱՅՆ ԱՆԻԾԱԾ Է, ՈՐ ԴՋԺԱՄԻՆ ԽԱՓԱՆԷ, ԳԱՏԻ Ի ՏՆԷ:

Լուսանկ. 2

Գիտելիք. Արձանագրութիւնը փորագրված է ևղել հուշարձանի հարավային պատի երեք սըր-
 րաաաշ քարերի վրա, որոնք այժմ ընկած են պատի տակ: Նվիրատուները ձագեցի են, հավանաբար
 Ձագավանքից կամ Ձագ գլուղից: 2-րդ տողում նվիրված այգու անունը կամ որ հանդամասում
 գտնվելը չի վերականգնվում՝ մի քանի առատաւեղ ջարդված լինելու հետեանքով: Նույն տողում ա-
 վանդվում է մենաստանի պատմական անունը՝ Գիշերավանքից՝ սր Գրիգոր, այսինքն միաբանու-
 թիւնը կամ վանքը կոչվել է Գիշերավանք: 2—4-րդ տողերում եւաբիւր անունը փորագրած է ղ>խ
 խլացումով: 5—6-րդ տողերում յայս եկեղեցիս բարբառային ձևով է, ժամանակի գրաբարով սպա-
 սելի էր յայսմ եկեղեցւոջէ կամ յայսմ եկեղեցւոյս:

10. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ. արտաքուստ, հարավային պատին,
 մի քարի վրա, 5 տող.

ԿԱՄԱԻՆ ԱՅԵՍԱԼԼԻԹ
 ԱՅ ՄՄԱՅԲԱԵՑԱՅՍԲԳԻ
 ԻԳՐԱՄԱՅԲԱՆՔ ՍԵՄՈՒՆ:ԱՊ
 ԱՄԱԵԿՍԱԵԽԲԱՌԱՅԱԴԱԵԿԱ
 ԱՐԻԶ ԲԱՅ ՆԻՆ ԱՅ:

ԿԱՄԱԻՆ ԱՅ, ԵՍ՝ ՏԱԼԻԹ՝ԱՅՍ ՄԻԱՅ
 ԲԱՆԵՑԱՅ ՄԲ ԳՐԻԳՈՐԻ: ՄԻԱՅԲԱՆՔՍ
 ԵՏՈՒՆ :Ա: ՊԱՏԱՐԱԳ Ի ՏԱԻՆԻ ԾԱՌ
 ԶԱՐԴԱՐԻՆ: ԿԱՍԱՐԻԶՔ ԱԻՐՀՆԻՆ
 լՅ՝ԱՅ:

Լուսանկ. 3

Գիտելիք. Միաբանողի անունը կարելի է կարդալ նաև Տալիսայս, ըստ որում առաջին շարքի
 վերջին գիրը նման է ավելի խ-ի քան Բ-ի: Վերականգնում ենք Տալիթայ, քանի որ այս անունը
 գործածական է ևղել հայկական միջավայրում՝ XII—XIII դարերում և ստուգաբանվում է, մինչդեռ
 Տալիսայ ալլուր չի վկայված և ընդունելի մեկնություն չունի: 2—3-րդ տողերում միայնացնելով,
 միայնացնքս բառերում յ-ն ավելադրաբար է կիրառված, հետեւելով միջին դարերում առաջացած
 այն օրինաչափության, ըստ որի յ-ն կարող էր որոշ դեպքերում գրվել, բայց չարտասանվել:

11. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. Ա. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ. ներքուստ, բեմի կիսակլոր պատի
 հյուսիսային մասում, 4 տող.

ԱՅՍԻՄԳԻՐԷԲԵԿԻՍԵԻԲԱՐԻՆ
 ԻՄԳՆԵՑԱԲԶԱՋՈՅԻՄԱՆՍ
 ՆԱՆԱՊԱԶՄԵ ԶՊԱՏԱՐԱԳ
 ԵԼԿԱՐԱԻԶԳՐՈՅԱՐՆՆԻՆՅԱՅ

ԱՅՍ ԻՄ ԳԻՐ Է ԲԵԿԻՍ ԵՒ ԲԱԻ
 ՐԻՆԻ, ՈՐ ԳՆԵՑԱՔ ԶԱՋՈՅ ԽՈ
 ՐԱՆՍ: ՀԱՆԱՊԱԶ ՄԵԶ ՊԱՏԱՐԱ
 ԳԵԼ: ԿԱՏԱՐԻԶՔ ԳՐՈՅՍ ԱԻՐ
 ՀՆԻՆ ՅԱՅ:

Լուսանկ. 4

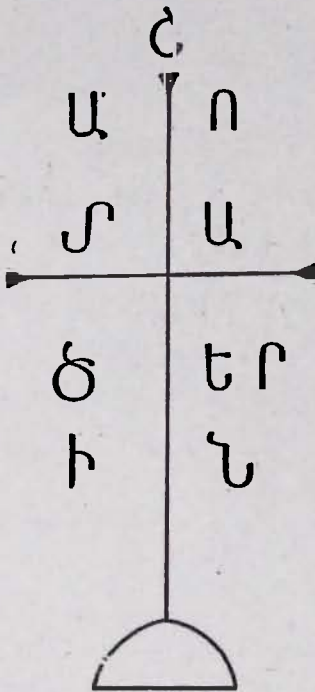
Գիտելիք. Եկեղեցու խորանը գնելու գործարքը կատարվել և սույն բնագիրը փորագրվել է
 նույն կարգով, ինչպես տեսանք ներկա պրակի № 5, 6 նվիրագրերի մեկնության մեջ:

12. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ. ՆԵՐՔՈՒՍԱ, հարավային պատին, 5 առդ.

Ի ՏԱՆԻ ՄԲ ԲԱՌԱ
ՍՆԻՑՆ:Ա: ՊԱՄԱՐ
ԱԳԱՍՑԵՆ ԽՐ
ԻՇԱՀԻ ԿԱՄԱԻՉ
ՔՆԱՐՀՆԻՆ ՅԱՅ

Ի ՏԱՆԻ ՄԲ ԲԱՌԱՍՆԻՑՆ :Ա:
ՊԱՄԱՐԱԳ ԱՐԱՍՑԵՆ ԽՈՐԻՇՍԱՀԻ:
ԿԱՍԱՐԻՉՔՆ ԱԻՐՀՆԻՆ ՅԱՅ:

12ա. ԶՈՒԽՏԱԿ ՎԱՆՔ. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԲԵՄԻ ԽՐԵԼԵՂԱՆ ԿԻՍԱԿԼՈՐ ՊԱՏԻՆ, պարզ խաչերի մեջ

ա) փոքր ղուսաուհանից հարավ, 2 առդ.

ԴԵՂԿԱՆ Է ԽԱՉՍ:

բ) նույն պատուհանի տակ, 4 առդ.

ԱՇՈՏԱԾԵՐԻՆ:

Գիտելիք. Դատելով հիշատակագրությունների երևելի տեղադրությունից, նվիրատուները մեծահարուստ ու ազդեցիկ իշխաններ են եղել: Առաջին անունն է Դեղիկ, բազմիցս հիշատակված միջնադարի վիճադրերում և ձեռագրերի հիշատակարաններում: Մյուս նվիրատուի անունը՝ Աշոտածեք, մատենագրության մեջ չի հանդիպում: ԺԲ—ԺԳ դարերի վիճական բնագրերում վկայված են Կազմեմուր (ծեք, ծեք) կազմության անձնանուններ՝ Վարեմուր, Պապածեք, Քուրածեք և այլն, որտեղ ծեք (ծեք, ծեք) արմատը կարող է հանդես գալ իր՝ բարձրագույն, լավագույն, կատարյալ, առաջնակարգ իմաստային երանգներով: Այս կարգի բաղադրյալ անձնանունների մասին ավելի մանրամասն կարելի է իմանալ՝ Ս. Ավագյան, Վիճական արձանագրությունների հնչյունաբանություն. 1973, էջ 108:

ՄԱԹՈՍԱՎԱՆՔ

Հուշարձանների այս խումբը գտնվում է Դիլիջան քաղաքից 3,5 կմ արևմուտք, գետակի աջ ափի անտառածածկ սարահարթի վրա, Զուխտակ վանք հուշարձանախմբի դիմացի լեռնալանջին: Մաթոսավանքը բաղկացած է իրար կից երեք շենքերից՝ փոքր եկեղեցուց, գավթից և հարավից նրանց հարող գրատնից: Հուշարձանախմբից հարավ-արևելք տարածվում է պատմական գերեզմանոցը՝ անմշակ տապանաքարերով և խաչքարի պատվանդաններով:

ա. Եկեղեցին փոքր չափերի (6, 5×3,5), թաղակապ ծածկով շինություն է, շարված կիսամշակ խոշոր քարերով: Միակ մուտքը արևմտյան պատից է, որի ճակատակալ կիսակլոր քարին փորագրված է մենաստանի հիմնադրման արձանագրությունը: Արևմտյան պատի մեջ, մուտքի երկու կողմերին ագուցված են քանդակազարդ խաչքարեր և ձևավոր բեկորներ, արձանադրությունների հատվածներով: Ամենայն հավանականությամբ, վանքը քաղկեդոնիկ միաբանություն է ունեցել, քանի որ շինարարական արձանադրության մեջ հատուկ շեշտված է իշխանության Առաքին, ողորմութեամբ Պղնձաճանաչ Աստուածածնին, Եկեղեցու հյուսիսային պատի տակ ընկած է մի գեղաքանդակ մեծ խաչքար՝ 1251 թ. արձանագրությամբ: